

230 с.

9. Петровський, О. Не юрисдикційні провадження у царині митної справи [Текст] / О. Петровський // Митна справа. – 2007. – №1. – С. 89.

10. Положення про Державну митну службу України [Текст] : [затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 940] // Офіційний вісник України. – 2007. – № 53. – С. 2163.

11. Приймаченко, Д. Щодо питання визначення компетенції митних органів [Текст] / Д. Приймаченко // Митна справа. – 2007. – № 1. – С. 4.

12. Підчибій, В. П. Митне законодавство має бути компактнішим і конкретнішим [Текст] / В. П. Підчибій // Актуальні проблеми правового регулювання організації та здійснення митної діяльності : міжнар. науково-практ. конф. : [матеріали]. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 230 с.

13. Про внесення змін до Митного кодексу України [Електронний ресурс] : проект Закону України // Офіційний сайт Держмитслужби України. – Режим доступу : <<http://www.customs.com.ua>>

14. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: від 14 червня 1994 року [Текст] // Офіційний вісник України. – 2006. – № 24. – С. 1794.

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© В.В. Смирнов, О.М. Мельник, 2010.

УДК 336.711:316.324

В.О. Козуб, ст. викл.

В.В. Киричок, студ.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Досліджено концепції виникнення та розвитку глобалізаційних процесів. Розглянуто вплив глобалізації на банківську діяльність. Проаналізовано сучасні проблеми розвитку національних банківських систем в умовах ринкової трансформації економіки. Визначено місце та роль банківських установ у глобалізаційних процесах.

Исследованы концепции возникновения и развития глобализационных процессов. Рассмотрено влияние глобализации на банковскую деятельность. Проанализированы современные проблемы развития национальных банковских систем в условиях рыночной трансформации экономики. Определено место и роль банковских учреждений в глобализационных процессах.

The author investigates concepts of inception and development of globalization processes. The problems of efficient model of banking system formation in the

transition economies and analyzed. The place and role of banking institutions in the globalization processes.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з основних тенденцій, що спостерігаються у світовій економіці на початку XXI століття, є територіальна й інституційна інтеграція ринків, а сучасна світова економіка характеризується дедалі більшим переплетенням національних економік. Фундаментом міжнародної фінансової глобалізації є міжнародна банківська діяльність, яка пройшла багато етапів розвитку на шляху до її стану на сучасному рівні.

Подальше розгортання процесів фінансової глобалізації істотно підвищує залежність України від світових фінансових ринків. Така тенденція характерна для багатьох країн світу і вимагає від регуляторів фінансових ринків узгоджених дій з метою забезпечення сталого та динамічного розвитку фінансового сектора. Саме з огляду на це дослідження глобалізаційних процесів у банківській сфері є особливо актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливу роль у вивченні глобалізаційних процесів у банківській сфері відіграли відомі зарубіжні вчені такі як Г. Асхауер, Г. Джонсон, Ед. Долан, К. Кемпбел, Ж. Матук, Е. Рид, Дж. Сінкі, Ф. Хаск та ін.

Не слід також недооцінювати праці вітчизняних та російських вчених у розробці базисних питань розвитку світового господарства та її впливу на міжнародні економічні відносини зокрема: О. Барановського, Г. Белоглазової, А. Вернікова, В. Гейця, А. Гриценка, Є. Жукова, Л. Красавіної, О. Лаврушина, В. Міщенко, О. Мозгового, В. Полякова, В. Усокіна, В. Шенаєва, О. Ширінської, А. Чухна та ін.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідження, аналіз та надання об'єктивної оцінки розвитку глобалізаційних процесів у банківській сфері європейських країн, проектування цього досвіду на українську банківську систему та розробка рекомендації щодо вирішення проблем та перспектив інтеграції банківської системи України в світовий фінансовий сектор.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація фінансових ринків передбачає усунення бар'єрів між внутрішніми та міжнародними фінансовими ринками й розвитком багатоваріантних зв'язків між окремими секторами. На глобальному рівні капітал повинен вільно перемішуватися з внутрішнього на світовий ринок і навпаки та рухатися в тому напрямі, який гарантує вищу норму прибутку і продуктивності порівняно з можливостями ринку присутності. Тому очікується, що мобільність міжнародних потоків капіталу зростатиме доти,

доки світова економіка не буде характеризуватися порівняною однорідністю [1].

Слід наголосити, що процеси глобалізації неоднаково впливають на різні сфери економіки. Тому структуруємо теоретичні концепції впливу глобалізації на національне банківництво та розглянемо вплив глобалізації на банківську діяльність країн світу.

Так, концепції глобалізації банківського сектора поділено на дві якісно різні групи — економічні та юридичні, кожна з яких, у свою чергу, включає певні підгрупи (рис. 1) [2].

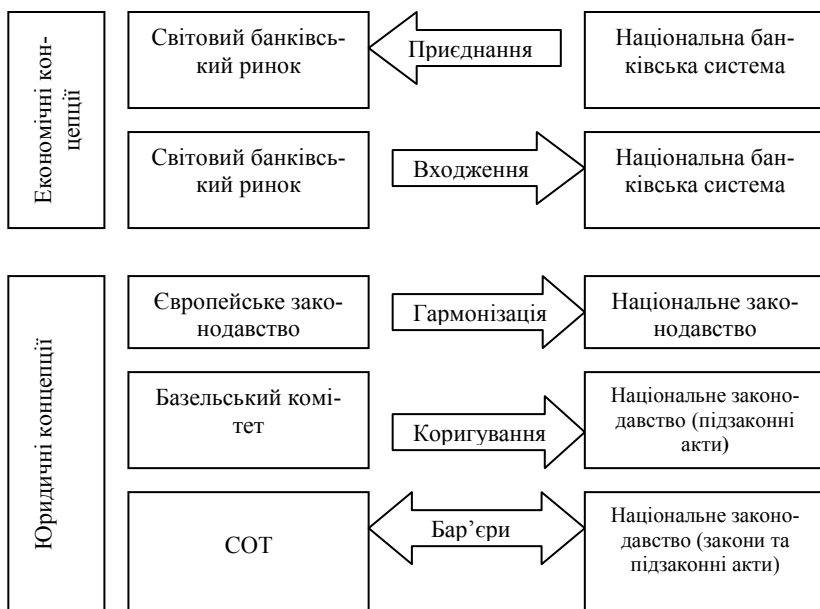

Рисунок 1 – Теоретичні концепції глобалізації банків

Основні економічні особливості прояву процесів глобалізації в банківському секторі країн світу можна виділити наступні.

1. Банківська система на національному рівні виконує, поряд із іншими, функцію акумулювання та перерозподілу фінансових ресурсів між галузями економіки, а на міжнародному рівні глобальна банківська система виступає самостійним чинником розвитку світової економіки.

2. Національна банківська система, зважаючи на незначні обсяги порівняно з транснаціональними банками, не може істотно вплинути

ти на світовий банківський ринок. Одним із основних індикаторів розвитку банківської системи, що характеризує ступінь довіри до банків, є рівень її капіталізації. Тому проблема останньої — це проблема формування фінансової основи системи. Від якості й величини сукупного капіталу банків країни залежить надійність всієї економічної системи й динаміка її подальшого розвитку. На жаль, капітал українських банків, незважаючи на поступове зростання показника балансового капіталу, залишається досить низьким і становить лише 5% від ВВП, тоді як у Росії цей показник дорівнює 37,2%, а у країнах Центральної Європи — понад 40% [3].

3. У сучасних умовах національні економічні системи не можуть функціонувати без іноземного капіталу, тому банки створюють філії на території інших країн та конкурують із місцевими банківськими установами. Транснаціональні банки розширюють свою присутність у національних банківських сферах шляхом реалізації операцій злиття та придбання банківських установ із національним капіталом. Значна кількість укладених угод злиття та придбання банківських установ у світі в 1999 р. — близько 40000 угод [4].

4. В Україні протягом 2004—2007 рр. було укладено 20 таких угод (або 12 % від середньої кількості банків, які мають ліцензію НБУ), що спровокувало фундаментальні структурні зміни в банківському секторі. Станом на кінець 2008 р. в Україні із загального числа комерційних банків два знаходилися у державній формі власності (Ощадний банк і Укрексімбанк), 133 банки зареєстровано у формі акціонерного товариства, в тому числі відкритого типу — 92; закритого типу — 41; у формі товариств з обмеженою відповідальністю організовані 32 комерційні банки; функціонували 23 комерційних банки з участю іноземного капіталу, в тому числі 9 із 100% капіталом (рис. 2) [4].

5. На тлі посилення ролі банків та кредитних відносин у функціонуванні економіки зростає значення стабілізації банківської діяльності, оскільки це — суттєвий чинник формування і запорука успішного виконання банками їхніх функцій. Вихід банків на зарубіжні ринки та посилення міжнародної банківської конкуренції створюють загрозу глобальних банківських криз. Економісти виділяють такі канали поширення фінансових криз: загальні шоки, торговельні зв'язки та конкурентні девальвації, фінансові канали, інформаційні канали, фактор довіри [5], а також до цього списку можна додати інвестиційний канал, при чому мова йде як про кредитування резидентів зарубіжними партнерами, інвестиції у статутний капітал (особливо — фінансово-кредитних установ), так і про інвестування коштів у цінні папери (як

національних інвесторів на міжнародних ринках, так і зарубіжних – на національному).

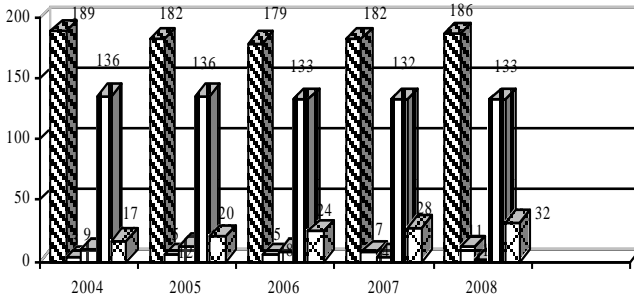

Рисунок 2 – Динаміка чисельності банків України: ▨ – кількість банків у державному секторі; ▩ – кількість банків, виключених з державного реєстру; ▣ – ТОБ; ▤ – зарєстровано банків; ▥ – АТ

Наслідки криз залежать не лише від їх глибини, а й від ефективності антикризового управління. У свою чергу, можливості антикризового менеджменту визначаються кваліфікацією і вмотивованістю управлінців, глибиною кризових явищ, загальноекономічної ситуації, впливу політичних і правових чинників.

6. Зміщення акцентів банківської діяльності в бік інформаційних технологій і надання послуг клієнтам дистанційно, тобто через канали новітніх засобів зв'язку (Інтернет, war-протокол, GPRS та ін.), посилює динамізм глобалізаційних процесів.

Таким чином, вітчизняні банки роблять лише перші кроки щодо виходу на світовий фінансовий ринок, намагаючись витримувати конкуренцію в усіх напрямках діяльності. За таких умов маємо всі підстави визначити участь українських банків у світових глобалізаційних процесах як приєднання.

Банківська діяльність розвивається в напрямі уніфікації проведення банківських операцій і надання послуг клієнтам, що спричинило зближення національного й міжнародного законодавства у сфері банківського регулювання (рис. 1).

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС передбачає комплекс заходів наближення національного законодавства до єв-

ропейських стандартів, розроблених Конвенцією адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Рівень адаптації має забезпечувати узгодженість гармонізації з іншими складовими — уніфікацією (шляхом включення до національного законодавства регламентів ЄС) та ратифікацією Україною європейських галузевих норм. Національний законодавець визначає адаптацію законодавства як розроблення і прийняття нормативно-правових актів та створення умов їх належного виконання з метою досягнення відповідності правової системи України правовій системі Європейського Союзу, яка включає законодавчі акти, розроблені в рамках ЄС, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і співробітництва в сфері юстиції та внутрішніх справ – *acquis communautaire* [6].

За результатами аналітичного дослідження, проведеного Європейським банком реконструкції та розвитку, рівень адаптації законодавства України до *acquis communautaire* у сфері банківського права є високим. Україна, випереджаючи Чехію, Росію та Словенію, посідає тринадцяте місце в рейтингу країн Центральної та Східної Європи і країн Балтії, законодавство яких відповідає принципам ефективного банківського нагляду, затверджених Базельським комітетом із питань банківського нагляду [7].

Зі вступом України до СОТ набувають чинності зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність», відповідно до яких іноземні банки отримують право відкривати філії банків на території України, внаслідок чого може посилитися конкуренція на ринку банківських послуг. За таких умов українські банки зобов'язані вирішувати питання оптимізації структури своїх витрат, розширювати спектр банківських послуг, потребують суттєвого підвищення рівня концентрації капіталу на основі консолідації банківської системи (рис. 3).

Іншим важливим чинником розвитку банківського сектора України, який набуває особливого значення після її вступу до СОТ, є збільшення частки іноземного капіталу, що суттєво впливає на стандарти банківської діяльності. Вважається, що іноземний капітал забезпечує просування на ринок банківських послуг сучасних технологій, нових фінансових продуктів, сприяє підвищенню культури корпоративного управління в кредитних установах, розвитку конкуренції між ними. Присутність іноземних банків у банківській системі України може спричинити збільшення обсягів і строків кредитування для українських товаровиробників і домашніх господарств, розширення спектра банківських послуг, підвищення ефективності роботи українських банків.

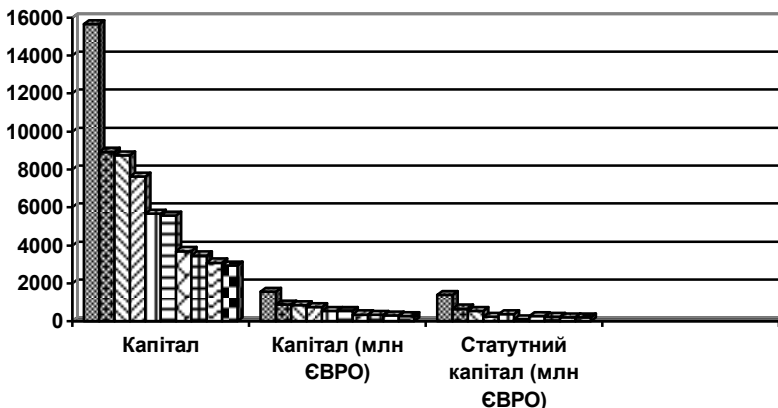

Рисунок 3 – Найбільші 10 банків України за розміром капіталу: ■ – Ощадбанк; ■ – Укрексімбанк; ▨ – Приватбанк; ▩ – Райффазейн банк Аваль; □ – Укрсиббанк; ▨ – Укрсоцбанк; ▨ – Альфа-банк; ▨ – Пумб; ▨ – ОТБ банк; □ – ВТБ банк

Важливим кроком є вимога розкриття інформації про реальних власників банків, що має безпосереднє значення для здійснення ефективного нагляду за банківськими установами і фінансовими групами.

У контексті вступу України до СОТ виникає також проблема збереження окремих галузей у структурі національної економіки, оскільки це стосується чіткого усвідомлення взаємозв'язку реального і фінансового секторів економіки і необхідності забезпечення сталого розвитку банківської системи лише в поєднанні зі сталим розвитком реального сектора.

Останнім часом спостерігається посилення загальносвітової тенденції до передання функцій з регулювання і нагляду за фінансовими установами і ринками єдиному незалежному органу — мегарегулятору. При цьому окремі країни, наприклад Чехія, Німеччина, Великобританія, роблять вибір на користь єдиного мегарегулятора, враховуючи, насамперед, змішану природу фінансових інструментів і операцій, а також тенденції консолідації фінансових компаній і посилення ролі небанківських фінансових установ. Проте вимога до незалежності такого органу обумовлює необхідність забезпечення достатнього рівня його свободи, що унеможливить тиск на нього з боку політиків чи певних груп інтересів.

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити, що протягом останніх років і зарубіжні, і вітчизняні ринки фінансових та

банківських послуг характеризуються стрімкою динамікою розвитку. Зростання капіталу й активів банківської системи, обсягів фондового ринку свідчить про покращення кількісних і якісних показників у фінансовому секторі. Водночас низка питань, пов'язаних з корпоративним управлінням, стандартами нагляду, прозорістю фінансового сектора, процедурами боротьби з відмиванням грошей, підвищує ризики фінансових установ.

Національне законодавство України характеризується великою кількістю законодавчих актів, проте закони становлять лише 4,6% із 30 тис. нормативно-правових актів, яких досить складно дотримуватися. Процес гармонізації національного та європейського банківського законодавства ускладнюється через недосконалість механізму імплементації чинних правових актів, що проявляється як у якісно-змистовому, так і в кількісному вираженні. У сфері банківського права рівень адаптації законодавства України до *acquis communautaire* є високим, порівняно із загальним правовим полем. Виходячи з проведеного аналізу стану уніфікації у сфері банківського права, директиви адаптації за напрямом «банківський нагляд», можна зробити висновок, що в цій сфері враховано більшість положень *acquis communautaire*, і рівень адаптації є доволі високим.

Розуміючи, що внаслідок процесів інтеграції конкуренція на ринку банківських послуг зростатиме, важливо заздалегідь вжити певних заходів для посилення конкурентоспроможності українських банків. Цьому сприятиме подальший розвиток банківської системи, головними напрямками якого є підвищення рівня концентрації банківського капіталу на основі капіталізації банків, якості та конкурентоспроможності банківських послуг, запровадження в банківській системі міжнародних стандартів корпоративного управління, подальше введення та розвиток ризик-менеджменту, забезпечення захисту прав кредиторів і вкладників.

Список літератури

1. Стратегія розвитку банківської системи України на 2008–2012 рр. [Текст] / В. І. Міщенко [та ін.] // Інформаційно-аналітичні матеріали. – К. : НБУ, 2007. – Вип. 8. – 266 с.

2. Проблеми реформування банківської системи України в контексті європейської інтеграції [Текст] / В. І. Міщенко [та ін.] // Інформаційно-аналітичні матеріали. – К. : НБУ, 2008. – Вип. 8. – 66 с.

3. Коваленко, В. В. Оцінка впливу монетарної та регуляторної політики Центрального банку на розвиток банківського капіталу [Текст] / В. В. Коваленко, В. П. Прадун // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 23.

4. Финансовые новости, ценные бумаги, инвестиции, валюта, биржи, фондовые рынки, страхование [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <www.e-finance.com.ua>.

5. Руденко, Ю. Шляхи поширення фінансових світових криз та сучасні механізми їх запобігання [Текст] / Ю. Руденко, С. Янікін // Ринок цінних паперів України. – 2006. – № 5–6. – С. 3–10.

6. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: закон України від 18 березня 2004 р. №1629 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <www.rada.kiev.ua>.

7. Щодо індексу платоспроможності кредитних установ / Директива Ради 89/647/СЕС від 18 грудня 1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <www.rada.kiev.ua>

Отримано 31.03.2010. ХДУХТ, Харків.

© В.О. Козуб, В.В. Киричок, 2010.

УДК 336.748.3(477):339.747

К.Ю. Величко, ст. викл.

О.І. Печенка, ст. викл.

В.Ю. Галагуз, студ.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Висвітлено основні тенденції валютного ринку на сучасному етапі з урахуванням впливу світової фінансової кризи. Акцентовано увагу на особливостях процесів, що відбуваються на валютному ринку України. Запропоновано можливі шляхи стабілізації ситуації на валютному ринку.

Обозначены основные тенденции развития валютного рынка на современном этапе, учитывающие влияние мирового финансового кризиса. Акцентировано внимание на особенностях процессов, происходящих на валютном рынке Украины. Предложены возможные пути стабилизации ситуации на валютном рынке.

The features of processes which take place at the modern currency market of Ukraine are certain. The progress trends of currency market into account influencing of world financial crisis are designated. The ways of stabilizing a situation at the domestic currency market are offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах глобалізації економічних процесів та швидкої інтеграції національних фінансових ринків, валютний чинник стає одним з головних елементів світової економіки. У світовій економіці значно посилюється рух міжнародних капіталів, більшість країн усувають національні фінан-